

ارتباط صنعت و دانشگاه: آری یا خیر؟ (طرح سؤال)

ویرایش اول، مهرماه ۱۳۹۵

در نحوه ارتباط دانشگاه و صنعت نظرات مختلفی مطرح می‌شود که بعضاً تضاد شدیدی با هم دارند. هر یک از مدیران و مسئولان نیز طبعاً مطابق نظر و جمع‌بندی خود عمل می‌کند. لذا در دوره‌های مسئولیت با توجه به اختلاف سلیق، خط‌مشی‌های متفاوت طی می‌شود، که برآیند آنها در طول زمان تضعیف می‌شود. اگر ابتدا تمام سؤالات و ابهامات یکجا مطرح شده و در طی مطالعاتی بطور مستدل جوابها داده شود، بطوری که اجماعی در این خصوص حاصل شده و به صورت مدون در اختیار همگان قرار گیرد، مفید فایده بوده و احتمال هم‌افزایی برنامه‌ها را افزایش می‌دهد. بدین منظور، در این نوشتار بدون قصد ورود به صحت یا عدم صحت موارد، بخشی از سؤالات، ایرادات و ابهامات مطروحه جمع‌آوری و ذیلاً ذکر می‌شود. لذا این نوشتار به عنوان راهنمایی برای مدیران تلقی شده که در آغاز قبول مسئولیت، ملاحظه نمایند که آیا جواب این موضوعات، سؤالات و ابهامات برای ایشان شفاف بوده و با سایر مدیران مربوطه هماهنگی لازم را دارد یا خیر.

- عده‌ای معتقدند که وظیفه دانشگاه رفع مشکل کشور است. وظیفه دانشگاه رفع مشکلات و معضلات فرهنگی و اجتماعی است. پژوهش‌های دانشگاهی باید معضلات کشور را حل کند. علم لا ینفع، بدر نمی‌خورد. تولید مقاله ارزشی ندارد، چون بدر جامعه نمی‌خورد. بگذارید علم را خارجی‌ها تولید کنند و دانشگاه‌ها تنها متمرکز بر حل مشکلات کشور شوند. رساله دکتری که دستاورد پژوهشی بین‌المللی داشته باشد، بدر نمی‌خورد. بدر مشکل داخل نمی‌خورد. لزومی ندارد رساله‌های دکتری دستاورد پژوهشی بین‌المللی داشته باشد. آیا وظیفه دانشگاه تنها تولید علم است؟ آیا تمرکز دانشگاه‌ها در چاپ مقالات در نشریات تراز اول، ملاک نمایه اچ (h-index) برای هیأت علمی در جهت تقویت ارتباط با صنعت و رفع مشکلات کشور است؟

- عده‌ای نیز معتقدند که وظیفه دانشگاه تنها آموزش نیروی انسانی و تولید علم است و صنعت باید مشکل خودش را حل کند. آیا دانشگاه باید آنقدر سطح خود را پایین آورد تا مشکل صنعتی که مربوط به چند دهه گذشته است، حل کند؟ آیا دانشگاه به محلی برای ساخت قطعات یدکی و تعمیر ماشین‌آلات فرسوده صنعت باید تبدیل شود؟ اگر صنعت با آن همه بودجه و کارشناس، نتوانسته مشکل خود را حل کند، چه تضمینی است که دانشگاه بتواند مشکل صنعت را حل کند؟ و در ضمن جایگاه علمی خود را نیز از دست نداده باشد. پس وظیفه فارغ‌التحصیلان دانشگاهی چیست؟ چرا تأسیس انواع پژوهشکده‌ها (نوع اول، دوم و سوم) مشکل کشور را حل نکرده است؟ آیا به دانشگاه باید به عنوان یک بنگاه اقتصادی نگاه کرد؟ اگر دانشگاه‌های دولتی رایگان نبود و شهریه اخذ می‌شد و هزینه‌های خود را در می‌آورد، دیگر به این گونه مورد انتقاد قرار نمی‌گرفت. اگر دانشگاه تولید علم نکند، همیشه محکوم به تقلید از دانش و فناوری غرب (با یک فاصله زمانی عقب‌افتادگی) خواهد بود. اگر دانشگاه وظیفه خود را به خوبی انجام نمی‌دهد، چرا اغلب فارغ‌التحصیلانی که به کشورهای پیشرفته مهاجرت کرده‌اند، موفق بوده، اما حضورشان در صنایع داخلی کمتر موفق بوده است؟

- در اظهاراتی شدیدتر عده‌ای می‌گویند: همه افرادی که می‌گویند وظیفه دانشگاه رفع مشکل کشور است و تقصیرات را به عهده دانشگاه می‌اندازند، دلسوز نیستند، بلکه بعضاً قصد بهره‌برداری از فضای ابهام‌آمیز موجود را دارند. مگر بودجه دانشگاه چقدر است که باید تمام مشکلات را حل کند، در حالی که تقریباً کل بودجه به بقیه دستگاه‌ها تعلق دارد و وظیفه‌ای هم در حل مشکلات نداشته باشند! آیا اساتید دانشگاه باید بروند به تک تک صنایع سرکشی کنند و بگویند که «چه مشکلی دارید تا ما حل کنیم؟» و بعد اکثر سازمانها و صنایع نیز آنها را اصطلاحاً سرکار بگذارند. در طرف دیگر، عده‌ای می‌گویند، تألیف مقالات در جهت رفع مشکلات کشورهای پیشرفته است. بین‌المللی کردن دانشگاه‌ها نیز مشکل صنعت را حل نمی‌کند؛ بلکه تحقیقات داخلی را بیشتر به سمت نیازهای کشورهای پیشرفته سوق می‌دهد. چه ایرادی دارد اگر سایرین مقاله دهند و بعد در صورت نیاز حداکثر با ۱۲ دلار آن را ابداع کرد؟

- سؤالات بینابین مطروحه: در چرخه تولید علم، فناوری و تولید ثروت، جایگاه دانشگاه‌ها، پژوهشکده‌ها، شرکت‌های دانش‌بنیان، صنایع، شرکت‌های طراحی مهندسی و مهندسين مشاور کجاست؟ دانشگاه با کدام دسته از صنایع/شرکتها می‌تواند ارتباط مؤثر برقرار کند و با کدام دسته نمی‌تواند ارتباط برقرار کند؟ وظیفه واحدهای «تحقیق و توسعه» (R&D) در صنایع چیست؟ صنایع در قبال دانشگاه‌ها و آموزش مهندسی چه وظیفه‌ای دارند؟ آیا صنایع و سازمانها خود نقشی در آموزش بدو خدمت و آموزش ضمن خدمت ندارند؟ چه الگوهایی در کشورهای موفق بکار رفته است؟ پیروی از الگوهای کشورهای پیشرفته، چه پیشنهادهایی می‌طلبد؟ توقع باید مطابق سرمایه‌گذاری و تجهیز دانشگاه باشد. شروط لازم و کافی برای ارتباط مؤثر چیست؟ نقش و جایگاه دانشگاه نسل سوم «کارآفرین» چگونه تبیین می‌شود.

- دسته دیگری از سؤالات به نحوه اجرا و تخصیص بودجه مربوط می‌شود. آیا مکانیزم اختصاص بودجه بطور صحیح عمل می‌کند؟ آیا نحوه نظارتها صحیح است؟ چه تعداد از ناظرین پروژه‌ها به درستی انتخاب می‌شوند؟ چه میزان شفافیت وجود دارد؟

- عده‌ای معتقدند که دانشگاه‌های کشور باید دسته‌بندی شده و با مدیریت منابع انسانی، فعالیتهای آنها اولویت‌گذاری شود. اولویت‌گذاری، سهمیه‌بندی و گسترش رشته‌ها و گرایشها برای دانشگاه‌ها در شهرستانها با توجه به صنایع بومی و بصورت ترجیحی و اختیاری تنظیم شود.

البته بعضی از نظرات فوق در ظاهر فریبنده است و ممکن است به مذاق قشری خاص خوش آید. همچنین بعضی دیگر، مصداق «کلمة الحق یراد بها الباطل» است. جواب بخشی از موارد مذکور، بصورت آری یا خیر نیست و حد میانه‌ای باید مدنظر باشد. همانطور که در ابتدا اشاره شد، در نوشتار حاضر قصد ورود به میزان صحت و سقم اظهارات فوق‌الذکر نیست؛ اما مجموعه‌ای از راهنماهای کوتاه در وبگاه انجمن هوافضا که فهرست آن در راهنمای «ارتباط صنعت و دانشگاه» آمده است، اختصاص به این مباحث دارد که به مرور زمان در حال تکمیل است.

گردآوری و تنظیم: سید حمید جلالی نائینی